

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

A kiadóhivatalban átvéve:
 Egész évre... 16 kor.
 Negyedévre... 4 "
 Helyben hához hozva:
 Egész évre... 20 kor.
 Negyedévre... 5 "
 Vidékre postán szállítva:
 Egész évre... 24 kor.
 Negyedévre... 6 "

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétévi és
 ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 Nagyvárad, Apáczai-utca 3.

A szerkesztőség kérésre visszajuttatja
 vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a
 kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 3 fillér.

A nagy sztrájk tanulságai.

A svédországi általános sztrájk, melyet a munkáslapok büszkén store-sztrájk-nak, vagyis nagynak neveztek el, szűnőfélben van. Mindkét fél kimerült és keresik a békés kibontakozás útjait.

Az általános sztrájkot először az 1904-ben megtartott amszterdami munkás kongresszus iktatta a munkásosztály programjába és bár azóta több ízben vették alkalmazásba Olaszországban, Spanyolországban, Hollandiában és Oroszországban, különösebb eredményt nem tudtak vele elérni. Rengeteg pénzaldozatba kerül a munkásoknak és munkaadóknak és amit a társadalmi osztály, mint ilyen a sztrájk következtében eredményt elér, az nem ér fel azzal a gyűlölettel, mellyel az osztályharc révén munkaadók és munkások eltelnek. Minden nagyobb bérharcnak az a legközvetlenebb hatása, hogy a fegyverletétel után munkaadók és munkások is egyaránt a fölött gondolkoznak, mit is csináljanak, hogy a következő sztrájk kitörésekor erősebben tudjanak ellenállni és védekezni. Ez valóban nem vezet a társadalmi békére.

Mindenesetre azonban méltánylást ér-

demel az a körülmény, hogy a sztrájkban közvetlenül érdekelt felek teljes nyíltsággal bevallják, mi indítja őket a sztrájk es kizárás megkezdésére és mily fegyverekkel rendelkeznek az ellenfél ellenállásának letörésére. Ami nyilvánvalóvá teszi, hogy erőpróbáról és hatalmi kérdéssről van szó. Már azután más lapra tartozik az, hogy társadalomgazdasági szempontból mily eltirálás alá esik az olyan sztrájk, mely az egyik fél makacssága, vagy igazságtalansága folytán tör ki.

A munkások nyíltan bevallják, hogy az általános sztrájkkel feltétlen meghódolásra akarják bírni az összes közgazdasági tényezőket és ennek eszköze az lenne, hogy megbénítani akarják az egész közgazdasági életet.

Jonban szervezett és céltudatosabban vezetett a világtörténelem alig tud felmutatni, mint a most Svédországban lezajlott általános sztrájk, mégis azt kell mondanunk, hogy célját sem az egyik, sem a másik részen elérni nem sikerült.

A munkaadók nem hódoltak meg a munkások követelése előtt és a közgazdasági életet sem tudták a maga egészében megbénítani, már csak azért sem,

mert a sztrájkot nem terjeszthették ki a hatósági és nyilvános jellegű üzemekre, nehogy szemben találják magokat az államhatalommal, mely ebben az esetben bizonyára tréfát nem ismerl volna és mint közönséges anarchistákkal bánt volna el velök.

Sztrájk csak ott vezethet eredményre, ahol a munkásság jól van szervezve és ahol elegendő pénzforrással rendelkeznek. A svédek biztak a szervezkedésben, de még inkább a pénzforrásban. Az elsőben nem is csalódtak, de annál inkább az utóbbiban. Azt hitték, hogy a nemzetközi munkás szolidaritás révén bőséges részők lesz a külföldi pénzsegélyekben. Mint mondtuk, csalódtak. A németek csak küldték. Amerikából és Dániából is kaptak valamelyes segélyt. De a franciak csak biztató szavakat küldtek, az angolok még azt sem. Tudunkkal Magyarországból is kaptak pénzsegélyt.

Még említésre méltó, hogy a sztrájk alatt a munkások szervezetei erősödtek. De ezzel szemben megerősödtek a munkaadók szervezetei és megnövekedett az osztálygyűlölet. Ez tehát nem vívmány.

Minden nagyobb sztrájk lezajlása után afölött gondolkozunk, mi módon lehetne is a bérharcokat megszüntetni, avagy re-

"TISZÁNTÚL" TÁRCZÁJA.

Liliom.

— Színmű 4 felvonásban, írt k Wolff Péter és Leroux Gasz on, A Szigligeti-színházban először adták 1909. szept. 30-án. —

Páris színházlátogató közönsége egy szép napon arra a meglepetésre ébredt, hogy Wolff Péter Leroux Gaszonnal együtt írt darabot Liliom címmel. Érdekes ennek az együttműködésnek a története. Wolff és Leroux soha még csak nem is álmodták, hogy ők valamikor együtt fognak színdarabot írni. 1907 telén a két író egyik párisi szalonban egy bájos fiatal leánykával találkozott, aki egészen boldognak érezte magát, hogy két ismert nevű íróval és szellemes társalgóval beszélgethet. A csevegés a félbizalmasság medrébe teleroldott; többek közt valami olyan megjegyzést is tett a leány, amire a két író egyszerre felkiáltott:

— Hiszen ez egész színdarab!

Ha már egymás gondolatát kitalálták, legalább együtt is kívánták megvalósítani. Vidékre mentek, egymástól vagy 80 kilométernyire fekvő két csendes városkába: egyik Puyssbe, másik Pont de-l'Arche-ba. Mindenik

elkezdte kidolgozni a neki kiosztott jeleneteket, három naponként találkoztak, átolvasták, javították egymás kéziratát, végül az egész darabot együtt átsimították s így került az színre először 1908. telén a Vandeville-színházban.

A színmű két hősnője de Maigny gróf két leánya: Odette és Christiane. Odette már 33 éves. Mindig derült, mindig kedves, tul van azokon az éveken, a mikor a szív hevesebben lánghat. Valóságos anyai gyöngédséggel veszi körül a hugát, a 25 éves Christianet. Szomszédságukban lakik Arnault, aki már tíz éve külön él a feleségétől. Az asszony semmiképpen sem akar beleegyezni a válásba s így nem is lehet törvényesen elválniok.

De Maigny grófnak van egy fia is: Gérard, aki Darcey urnak Simone nevű leányába szerelmes. Az első felvonás ezzel az idillikus szerelmi vallomással indul meg egészen simán, amennyiben a szülőknek Gérard és Simone házassága ellen semmi kifogásuk sincs. Az első felvonás végén azonban az is kiderül, hogy Arnault és Christiane is szeretik egymást. A vallomás mindkettőjüknek csak fájdalmat okoz: Arnault közli, hogy ő nős és el nem válhat. Fájdalommal kell belátniok, hogy a vallomás után az eddigi barátságot tovább fenntartani nem lehet.

Sőt Arnault odáig megy, hogy most már de Maignyékhez nem látogat el. Nem megy el Gérard eljegyzésére sem, amelyet pedig nem sokára megtartanak (II. felvonás). A készülődés örömei közt Arnault távolléte csak egy percire tűnik föl. Annál kellemetlenebb meglepetést szerez Darcey, aki kijelenti, hogy leányának Gérard-ral tervezett házasságába nem egyezik bele. A hirtelen nézetváltozás okát semmiféle faggatásra sem mondja meg s távozik. Gérard utána siet s annyit megtud (III. felvonás), hogy Darceynek Christiane ellen van kifogása, mert Christiane titokban találkozik — Arnault-lal. Odette et hívják: ő semmiről sem tud. Majd Christiane is előkerül; vallatja atyja és bátyja. Christiane egyre nagyobb zavarba jön, melyből Odette hiába igyekszik gyöngéden kimenteni. Az apa gyanuja egyre fokozódik, de nem meri ki mondani; könnyelmű, tékozló lump volt egész életében, ő verte el a gyerme ei vagyonát, de azért szereti a gyermekeit. Már annyit elismert a leány, hogy többször találkozott Arnault-lal. Most egyenest megkérdi de Maigny:

— Figyelj rám, Christiane, figyelj rám, mert ha most nem fogsz igazat mondani, most elhiszem, el akarom hinni. Olyan nagy szükségem van rá, hogy elhiggyem! Tudod Christiane, mennyire szeretlek... hogy szeretted...

Zárdába menő leánykák részére **iskolakötények**, harisnyák, keztyük, reggeli és sárcipők, esőernyők, fiókos tükrök, evőeszközök, mosdótálak, haj-, ruha- és fogkefék, ugyszintén fésük, szappanok és iskolatáskák, könyvszijak, toktartók legjutányosabban szerezhetők be

Friss és Társánál

Rákóczi-ut.

Telefon 130.

Telefon 130.

dukálni, mert a társadalmi békeség jel-szava mellett erre kell törekednünk.

Kezdetben megpróbálkoztunk az u. n. békéltető bizottságokkal. *Mundella* angol gyárosnak és későbbi miniszternek nagy érdemeket is szerzett ezen a téren, mert részben be is váltak ezek a békéltető bizottságok, különösen azóta, hogy Németország kezdeményezésére állami jelleget nyertek. Még így is azonban tökéletlen intézménnyel van dolgunk, mert a felek, ha nekik úgy tetszik, nem vetik alá magokat a békéltető bizottság határozatának. Ezen a bajon Ausztrália és Neusceland törvényhozása úgy segített, hogy kimondotta, amennyiben a békéltető bizottságnak nem lenne eredménye, a békéltető bizottság átalakul békebíró-sággá, mely ítél és az ítéletet az államhatalom végrehajtja.

Próbálkoztak a sztrájkbiztosítással is. Németország kezdeményezte, de nem tudott nagy eredményt elérni sem az egyszerű, sem a kölcsönösségen alapuló biztosítással. Mondják, hogy a finnországi Aböben létezik egy biztosító társaság, mely követésre méltó. Nem tudjuk azonban, hogy ért-e el eddig valamelyes eredményt.

Még legtöbb eredményt lehetne az u. n. kollektív munkaszerződésekkel elérni. Ennek előfeltétele azonban az, hogy a munkaadók szövetségei és a munkás szakszervezetek jogi személyiséggel legyenek felruházva. A két különböző szervezet teljes vagyonával legyen felelős a munkaszerződés betartásáért. Mindkét szervezetnek tehát jogilag elismert érdekvépviseletnek kell lenni.

Míg a felett gondolkoznak, hogy ho-

gyan és miképpen csinálják meg ezt a dolgot, a munkások tovább is fognak sztrájkolni és a munkaadók tovább is ki fogják zárni a munkásokat.

Csinálhatunk azonban jogi intézményt akár hányat, míg a keresztény elvek nem hatják át a társadalmat és nem irányítják annak működését, írott malaszt marad a társadalmi béke,

Kirschanek Ödön.

A pénzügyminiszterium új államtitkárja *Kupcs* Ödön örökét betöltötték. A hivatalos lap mai száma jelenti, hogy a pénzügyminiszterium új adminisztratív államtitkárja *Pap Elek* államtitkári címmel és jellel felruházott tanácsos lett.

A kongrua-tanács tagjai. A király, a vallás és közoktatásiügyi miniszter előterjesztésére az Országos Katolikus Kongruatanács tagjává 1909. év október 1. től szántandó három évi időtartamra a következőket nevezte ki: a magyar vallásalap képviseletére *Dedek Crescens* Lajos tiszteletbeli udvari képlánt, egyetemi könyvtárort, dr. *Simonyi Semadán* Sándor országgyűlési képviselőt, *Szabó Jenő* nyug. miniszteri tanácsos, főrendiházi tagot, dr. *Timon* Ákos miniszteri tanácsos, egyetemi nyilvános rendes tanárt és gr. *Zichy* János belső titkos tanácsos, országgyűlési képviselőt, továbbá az államkincstár képviseletére *Bakonyi Géza* pénzügyminiszteriumi miniszteri tanácsost, gróf *Majláth* József belső titkos tanácsos, főrendiházi tagot, dr. *Ruffy* Pál miniszteri tanácsost, az állami gyermekmenhelyek országos felügyelőjét, dr. *Sághy* Gyula udvari tanácsos, országgyűlési képviselőt, a budapesti tudományegyetem rektorát, *Szell* Ignác belső titkos ta-

nácsos, nyug. államtitkárt és dr. *Semialouszky* Valér Trencsénvármegye főispánját.

A politikai válság.

Bécsi hírek mind erősebben hangsúlyozzák, hogy *Wekerle* Sándor kibontakozási tervét még távolról sem ejtették el, sőt inkább arról van szó, hogy *Kossuth* Ferenc audienciája után visszatérnek a 67-es megoldásra. Egy bécsi lapban *Náday* Lajos volt alkotmánypárti képviselőházi alelnök kifejezést is adott ennek a reménykedésnek. Október ötödikéig a válság semmiesetre sem lesz elintézve.

A miniszterelnök Bécsben.

Wekerle Sándor miniszterelnök, aki tegnap este 9 órakor érkezett Bécsbe, *Popovics* Sándorral, az osztrák-magyar bank kormányzójával együtt vacsorált a Sacherben. Innen a miniszterelnök a magyar házbán lévő szállására tért. *Wekerle* Sándor ma reggel sétát tett a városban, majd 9-10 óráig *Darwány* kabinetirodai osztályfőnök látogatását fogadta. Ezután gróf *Zichy* Aladár őfelsége személtve körüli miniszterrel folytatott megbeszélést. Háromnegyed 12 órakor a miniszterelnök a Hofburgba hajtatott, ahol pontban 12 órakor külön kihallgatáson fogadta a királyt.

Wekerle Sándor miniszterelnök délután 5 órakor utazik vissza Budapestre. (Magy. Tud.)

Wekerle nyilatkozata.

Wekerle tegnap este fogadta a *Fremdenblatt* szerkesztőjét és a következő párbeszéd folyt közöttük:

Arra a kérdésre, hogyan vélekedik a miniszterelnök a helyzet további kialakulásáról, *Wekerle* így felelt.

— Azért jöttem Bécsbe, hogy a kormány lemondási kérvényére a döntést átvegyem. Ez audienciám kizárólagos célja. Egyebet nem mondhatok.

lek leányom, édes kis leányom! . . . és ma nem tudom, megölelhetlek-e még . . . Oh, ne szólj egy szót se. De ha még megölelhetlek, *Christiane* . . . jöjj! Én kérek tőled bocsánatot! Várlak!

Christiane megindul atyja felé, aki ölelésre tárt karokkal várja, de mikor de *Maigny* a bocsánat kérését említi, a leány hirtelen megáll — aztán lassan, támolyogva az ajtó felé megy . . .

A felvonás persze heves jelenettel végződik. *Odette*-ből kitör a keserűség, nővére védelmére kél s kijelenti, hogy ő sokat szenvedett a megelégedettség álarcá alatt, legyen legalább húgának joga a boldogsághoz!

A IV. felvonás már csak utóakkord Sorrentóban, Oroszországban, ahol *Arnault* és *Christiane* látszólag boldogan töltik a napokat. Sorrento, úgy mutatja a felvonás, *Vénus* városa, ahol az emberek uton-utófélen zeneszóra ölelkeznek.

Kilátás van arra is, hogy később *Chnault* és *Christiane* megesküdhetnek, mert valaháa *Arnault* neje beleegyezését adja a válásba. A háttérben *Odette* titokban és könnyezve nézi örömlüket — neki már csak a könnyek maradtak.

A »Liliom« körül Franciaországban is ke-rekedett egy kis csata a tendencia miatt. Nem nehéz u. i. felfedezni azt a tendenciát, mely a házassági válópernek megkönnyítését célozza. Annál kézenfekvőbb ez az irányzatosság, mert éppen a darab megírása idején történtek lépések Franciaországban az elválás megkönnyítése

iránt. Ez az irányzatosság persze nem valami jó ajánló levél a két társszerző darabjának s éppen elég távol esik a »Liliom« címűől. Olyan elveket hirdet *Odette* a III. felvonásban elméletileg s valósít meg *Christiane* gyakorlatilag, amelyek az egykor nagy francia nemzetet derékban roppantották meg. Mert nem egyedül a válóperek megkönnyítését sürgeti *Wolffék* darabja. Mikor kimutatja, milyen boldogtalan lett *Odette* az erény tiszta útján s milyen boldoggá lett *Christiane*, aki lerázta a tisztesség nyűgét; mikor maga *Odette* is nyíltan *Christiane*-nak ad igazat: itt feire nem érhető, mit ajánlanak a szerzők társadalmunknak követendő példa gyanánt. Főre a kötelesség teljesítéssel, félre a tisztességgel, kövessük a közönséges állau ösztönt!

Ezek az elvek teszik tönkre Franciaországot; gyorsan, de biztosan.

Sarcey többek közt ezeket írta a darab előadása után:

»Beszélnek az ösztönökről — kivá't a rosszakról — és beszélnek az ösztönök szabadságáról . . . Ezek a fránya ösztönök az egyetlen okai a legkülönlegesebb, a legmegbocsáthatlanabb hibáknak . . . És első sorban is, ha hinnünk kell a modern színháznak, egyáltalán nincs többé semmiféle hiba. A hősnők nem mentetnek, amit elkövettek, hanem dicsőíkszenek vele: ez az ő legjobb jogcímük a dicsőséghöz.«

Es ezt a képet úgy állítják oda *Wolffék*, miot követendő példát. Ugy festik, mint kivá-

tnatos, eszményi állapotot. A mai társadalomra fogják rá, hogy ilyen leányai vannak és jónak hirdetik, hogy vannak. Eddig még volt valami, a mihez nem mertek durva kézzel nyúlni: a fiatal leány tiszta leike. Most erre került a sor s a szerzők cinikusan mutatnak rá: mindez az idealizmus, tisztaság csak ostobaság. Az ösztönnek kell engedelmesskedni. Élvezni, minden kötelességtudás nélkül. A bűnnel pedig dicsekedni kell, nyíltan, szegény és szeneérem nélkül, úgy mint *Christiane*.

Ez az a rettenetes mocsár, amelyben még a virág is csak mérges gázt lehel s amely, ha eláraszt egy országot, meg is fojtja. A kötelességtudaton, az önfeláldozáson alapszik minden földi jó; ezt kiítani akarni s helyette az élvezetet ültetni trónusra: a pusztítás munkája.

A *Liliom* tehát feltétlenül kihívja maga ellen a jobb meggyőződés kritikáját s csak kellő kritika mellett való közönség elé. Mert azt el kell ismerünk, hogy vannak olyan jelenetei, amelyek a színpadi technika fölött uralkodó szerzők kezére vallanak és hatásosan vannak beállítva. A III. felvonás a maga káros tendenciája ellenére is rávall az ügyes íróra s s általában az egész darabon úgyesen ömlik el az a bizonyos melankolikus ősz hangulat, mely a benyomások iránt fogékony közönségre nem téveszti el hatását. Jól megrajzolt egyéniség *Odette* is, az önfeláldozó nővér, a csupa szív idős kisasszony. Ez az alak az éteből van merítve. Ellenben a másik főhős, *Christiane* szerencsére távol áll a valóságtól s önmagában is ellentmondó vonásokkal van megrajzolva.

Értesítés.

Van szerencsénk értesíteni szíves pártfogóinkat, hogy szeptember hó elsejétől angol uri szabó üzletünket Szent János-utca 1. sz. a megnyitjuk

Szíves pártfogást kérünk

Kiss és Társa

angol uriszabók Nagyváradon.

Arra a kérdésre, hogy az audiencián a politikai helyzetre vonatkozólag várható-e döntés, a miniszterelnök így felelt:

— *Most nem várható döntés.* Erről csak Kossuth audienciája után lehet szó. Előbb semmiestre sem.

A tudósító azután a beszélgetést arra terelte, hogy milyen párttagok kapnak meghívást a királyhoz Kossuth után, amire Wekerle azt válaszolta:

— *Egyelőre csak az bizonyos, hogy Kossuth Ferencet fogadja a király.* További meghívások fölött még nem határoztak. Ha ilyenekhez fordulnak, azok csak egy későbbi időben történhetnek.

Ujabb meghívások

A Neue Freie Presse szerint a király elfogadja a Wekerle kormány lemondását, annál is inkább, mert a koalíció hivatalosan is megszűnt a tegnapi ülésen, azonban az újabb kinevezésig megbizta tovább az ügyek vitelével. Fontosabb a miniszterelnökénél Kossuth Ferenc meghívása. A külfölség az, hogy a negyvennyolcasok kikapcsolják a vitás kérdéseket és a harcot későbbi időre tartják fenn, a hatvanhettek pedig most akarnak harc útján is végleges állapotot teremteni, hogy azután a jövőben legyenek békés, konszolidált viszonyok. Kossuth audienciáján nem lesz döntés és utána más kihallgatások várhatók.

Ezzel szemben a Nemes Wiener Tagblatt szerint nem fogadja el a király a Wekerle lemondását. Ha a király Kossuth tervét nem fogadja el, a Justh-csoport a parlamentben a legnagyobb nehézségeket akarja támasztani. Permanenciában marad a Ház és a parlament vita tárgyává teszi a politikai helyzetet.

Az I. felvonás gyöngéd, szerény leánykája a III. felvonásban váratlanul valósággal huncog a bukásával. Lehetetlen alak, legfeljebb a Darwin körök való vezércikk-szerű kijelentések eldekklamálására beállítva a darabba. Mint típus még kevésbé igaz, mint követendőnek felállított példakép pedig visszataszító. A többi szereplő még kevésbé egyén.

Mennyire csak a tendencia kedvéért íródott meg a darab, semmi sem mutatja inkább, mint az a körülmény, hogy az egésznek a III. felvonás a lényege, a többi csak sallang. Persze, mert a III. felvonásban derül ki, hogy lehet ám a bukással szép dikciók kíséretében dicsekedni is és hogy a tisztaságnak nincs szöb feladata, mint hasonló trivál módon segíteni a bukás magasztalásában. A II. felvonásban alig történik egyéb, minthogy a függöny fel- és aztán váratlanul ismét legördül, a IV. felvonás pedig teljesen fölösleges ráadás.

A laza és gyenge szerkezetet a gyakran elég ügyes dialog igyekszik leplezni s ez az, a miben a Liliom című lápvirágnak külső csinosossága, fővonzereje rejlik. A gyatra erkölcsi, vagy helyesebben erkölctelenségi felfogást, lava szerkezetet és sok üres deklamálást azonban az sem tudta teljesen elfűdni.

Az itteni előadás ragyogó központja E. Kovács Mariska alakítása volt. Christiana szerepét játszotta oly tökéletesen, hogy jobban alig lehet. — Az I. felvonásban a vallomási jelenet, a II.-ban a néma arcjáték, mely mindent előre sejtetett, a III.-ik felvonásban a zavart kapkodás és végül a dacos kifakadás: mind a szerep teljes átértésén és helyes feldolgozásán alapultak. Nem kevésbé kitűnő volt Tóth Elek Arnault-ja. Elegáns, mélyen átértett játéka tökéletes harmóniába olvadt partnerével. Odette szerepét Angyal Ilka játszotta s ő tette jeles alakításával az egyetlen igaz alakot a Liliomban még vonzóbbá, még igaz-

A bécsi sajtó

Bécsből jelentik: A miniszterelnök mai kihallgatása iránt ismét nagy az érdeklődés, mint a hogy a magyar válság fejlődése általában mind szenvedelmesebben foglalkoztatja a bécsi politikai világot. A bizonytalanság természetesen nagy és a publicisztikai küzdelem, a hivatásos politikai tényezők harcának eme kitörője, egyelőre csupán a Budapestről jövő hiányos híryanag körül forog. Érdekes és figyelemreméltó azonban a keresztényszocialista sajtónak kétségtelenül sugalmazott állástoglalása. Mintha felosztották volna egymás közt a szerepeket, úgy támadnak organumaik, mind más ponton, de közös irányban. Így a Reichspost-ban azt hirdeti egy beszélgetésében Mihályi Tivadar dr. a nemzetiségi klub elnöke, hogy hiába kísérleteznek akár a hatvanhettekkel, akár a negyvennyolcasokkal, addig eredményt Bécs nem fog elérni, a míg nem lesz a nemzetiségek a magyar parlamentben a döntő szó. A román vezér tanácsát a Reichspost megtoldja azzal, hogy jól tenné a király, ha Kossuthot hívná meg.

A Deutsche Volksblatt-ban hasonló érvekkel vonul ki egy ábitólagos budapesti politikus, aki azt bizonyítja, hogy sem a Kossuth-pártnak, sem a hatvanhetteknek nincsen talajuk az országban és hogy az igaz közvélemény csak akkor fog megnyilvánulni, ha a titkos egyenlő választói joggal a nemzetiségeknek megadják a módot arra, hogy érvényesítsék befolyásukat. Hogy miképpen történhessék ez, erre megfelel a magyarellenes szövetség harmadik organuma, a Vaterland, amely azt hangsúlyozza, hogy csak oly választóreformot szabad csinálni Magyarországon, amilyent Fejérvári báró akart, — értsd Kristóffy. Azt sem szabad megengedni, diktálja a jelszót a Vaterland, hogy a választókerületek felosztását csinálja a kormány a maga kedve szerint. Itt is garanciát kell adni, hogy a reformnak Bécsben kivárat célját nem hamisítják meg. Ha erre Kossuth hajlandó, akkor, de csak akkor lehet vele beszélni. Így preludálnak Bécsben a most kezdődő tárgyalásnak. Tartunk tőle, hogy a miniszterelnök mai kihallgatásával meginduló pro-

zabbá. Sik Rezső de Maignyje mindvégig kitűnő volt; legjobban sikerült a legnehezebb jelenet: a III. felvonás vége. Nem kevésbé tetszett Hunyady József és Szarvasi Sándor is.

Bemutatkozás is volt a premier keretén belül; sajnos, nem az eddigiek színvonalán. Még legtöbbet látszik igérni az új naiva, Simkó Gizella. Kicsike szerepét kedves közvetlenséggel játszotta, de azért nagyobb szerepben való fellépése előtti korai dolg volna végleges véleményét mondani felőle. Gogg Kriszta felmondta a leckét, de fogalma sem volt róla, hogy az alakításhoz még valami más is kell. Az I. felvonásbeli páros jelenetét, mely különben egészen ügyes dolog volna, sikerült Fenyő Emillel együtt tökéletesen elrontani. Fenyő egyébként szintén gyenge kezdő; csak a III. felvonásban volt benne némi élet, de mit tudott volna ebből a felvonásból jobb színész csinálni! Itt érezhette, csupa kitűnő partner közt, mennyit kell még tanulnia. Petre Klári jelentéktelen szerepben, jelentéktelen is maradt. Kisebb szerepekben Dési, Orbán Mariska és Pápainé ügyeskedtek.

A rendezés igen jó, az összejáték tökéletes, a diszletek fényesek. Csak a következő apróbb hiányokat jegyezzük fel: Christiane az I. felvonásban az utasítás szerint kerékpárját vezelve jön be, másképp nincs értelme. E. Kovács Mariska elegáns kerékpár kosztümjének; a II. felvonásban a jegyepár csupa két táviratot kapott, a mi annyit tesz, hogy »válasz fizetve« így pedig még eddig nem szoktak jegyeseknek gratulálni; végül Christiane hárfá játékaival valami jobb és szebb dolgot kellene választani a bemutatott primitív peyegtetés helyett.

A közönség eléggé megöltötte a színházat s a III. felvonás után többször hívta lámpák elé a szereplőket. Hanem hogy a darab valami különösen tetszett volna, azt nem lehet mondani.

ceszusnál az itt megnyilatkozott szellem hatása keleténél jobban fog érvényesülni és hogy a magyar államférfiak, bármely irányt és nézetet képviselnek itt, nagyobb nehézségekkel találják magukat szemben, mint gondolják.

A király nem döntött.

Wekerle audienciája 12 órakor kezdődött és 70 percig tartott. Az audiencia után Wekerle a Magyar Tudósító egyik munkatársának a következőket mondta:

— Több, mint egy órán át voltam kihallgatáson ő felségénél, aki igen szívesen fogadott. A kihallgatáson a lemondott kormány felmentését kértem. A király, aki erre vonatkozólag legmagasabb elhatározását még nem közölte, szombaton kihallgatáson fogadja Kossuth Ferenc kereskedelmi minisztert.

A miniszter ezután meglátogatta br. Aerenthal külügyminisztert.

A Bud. Tud. értesülése szerint Wekerle Sándor az audiencián a kormány lemondó kérvényét terjesztette elő, de a király még nem döntött. A döntés a jövő hétre várható.

Szombaton, azaz október 2-án a függetlenségi párt vezérért Kossuth Ferencet fogadja a király. A miniszterelnök 5 órakor Budapestre utazott.

A bécsi vélemény.

Illetékes bécsi politikusok még nem tartják lehetetlennek azt, hogy a 48-as és 67-es pártok együtt működjenek, sőt ezt lehetségesnek mondják. Az új kormány olyan lenne, hogy a 67 és függetlenségi férfiakból lenne összeválogatva oly formán, hogy abban a függetlenségieknek lesznek többségben. A miniszterelnökséget a belügyi tárcával Khuen Hédervár kapná, a pénzügyminiszter Návay Lajos lenne. Khuen idővel a miniszterelnöki tárcát Kossuth Ferencnek adná át.

Fogyelmi vizsgálat az igazságért.

Nagyvárad város iskolaszéke egy régen húzódó kényes ügyben tanácskozott a tegnapi ülésén.

Az ügy előzménye az, hogy az elmúlt télen egyik községi iskolai tanító az Őr-utcai iskolában könnyebb testi fenyítékekben részesített egy rakoncátlan gyermeket s ebből az esetből kifolyólag egyik újság hajszát indított a tanító ellen. Ezáltal a vásott gyermekek várszemet kaptak s azzal fenyegették meg a tanítót, hogy majd ad nekik az újság, csak merjen hozzájuk nyulni.

Közben az Őr-utcai iskolánál, valamint a várad-velencei napközi otthonban botrányos dolgokat követtek el a rakoncátlan tanulóknak.

Ezeket írta meg a Tiszántul egyik januári számában »Út a rendőrség!« cím alatt Bodnár János közs. iskolai tanító. A cikk végére a szerkesztőség töltött pár sort, amely a nagyváradi szabadkőműves páholy tagjainak szólt.

Nem is a cikk, csak ez az utolsó pár sor érzékenyen bántotta a páholy nagymesterét, dr. Grósz Menyhértet s felszólalt az iskolaszék ülésén e közlemény ellen.

Igy került az ügy az iskolaszék ülésé elé, amely vizsgálatot rendelt el ez ügyben.

A megejtett vizsgálatról felvett jegyzőkönyvek szerint a kihallgatott tanúk teljesen igazol-

ták a cikkben foglaltak igazságát s az elnökség mégis fegyelmet akart elrendelni Bodnár ellen.

Az iskolaszék tagjai közül többen erélyesen szólaltak fel ez ellen.

Ki is mondta az iskolaszék, hogy napirendre tér az ügy fölött s fegyelmi vétséget fenforogni nem lát.

A fegyelmi vétség elrendelése mellett az elnökön kívül két tanügyi férfi szavazott még: dr. Mártonffy Marcell és Sáfrány Lajos, de hát ők elsősorban szabadkőművesek s csak azután tanfériak.

Az egész vizsgálat és a tárgyalás is igazolta, hogy az egész hajszá nem indul meg, ha a szabadkőművesekről nincs szó a cikkben.

*

Az iskolaszék ülésének ezen részéről a következő tudósítást adjuk:

Dr. Thury László elnök terjesztette be a fentebb ismertetett ügyet s kérte, hogy az iskolaszék hölgy tagjai távozzanak el, mert kényes dolgok is kerülnek felszínre a tárgyalás folyama alatt.

Mikor a tanítónők eltávoztak, felolvasták a „Tiszántúl” kitagazolt cikkét, amelyre nézve Bodnár János a vizsgálat során kijelentette, hogy ő írta, kivéve a cikk végén levő pár sort.

A szintén felolvasott vizsgálati jegyzőkönyvekben foglalt vallomások a cikk minden állítását igazolják.

Bodnár János, kinek az iskolaszék megengedte a felszólalást, kijelentette, hogy emelt fővel vállalja a felelősséget a cikkért, mert igazat írt. Kérte, hogyha bűnös, ítéljék el, de ha nem találják annak, adjon az iskolaszék elégtelt a meghurcoltatásért. Ezzel távozott.

Dr. Thury László elnök olyanok találja Bodnár cikkét, amely diszkreditálja Nagyvárad egyik kulturintézményét, ezért kéri, hogy a közigazgatási bizottságnak a fegyelmi vizsgálat megindítását véleményezze az iskolaszék. Joga van a tanítónak, hogy a lapokban írjon, de nem ily szennyes dolgot (!) Beismeri, hogy a cikkben foglalt dolgok igazak, de az ilyet be kell jelenteni s nem szabad a nyilvánosság elé vinni. (!)

Dr. Vicskics Gyula ösmerteti a cikk hátterét, mely a tanítókat támadó polemikából következett. Lehet, hogy az igazított polemika hevében a cikkíró tovább ment, mint tanácsos lett volna, de igaz dolgokat írt s így nem tett olyat, amiért fegyelmet lehetne indítani. Sőt még a cikk javított a botrányos állapotokon, mint azt a vizsgálati jegyzőkönyvek igazolják. A törvény megszabja, mikor lehet fegyelmet indítani. Erről szó sem lehet. Ha a sajtóbizottság elé vitték volna és az elítélte volna, akkor lehetne csak szó fegyelméről. Indítványozza, hogy az iskolaszék térjen napirendre az ügy felett.

Gábel Jakab azt kérde, hogy került ez az ügy ide? Ha ő írta volna a cikket, még kihallgatásra sem ment volna, hanem kinyilatkoztatja, hogy ott a sajtótörvény. Mindenkinél joga van a sajtóban elmondani véleményét s ez a tanítóra is áll, s ha valakit bánt, ott a bíróság. Csodálkozik, hogy az elnökség erre a térre akarja terelni az ügyet. A legnagyobb jogsérelem volna, hogy Bodnárt azért üldözzék, ami igaznak bizonyult. A tanítónak nem lehet meg szabni, hogy mit írjon, ez az idő már lejárt. A fegyelmi megindítása a jogfelfogással és a törvénnyel ellenkezőnek és ezért térjenek napirendre a kérdés felett.

Balogh Károly vitán felül állónak tartja, hogy egy tanító hírlapi munkássága felett az iskolaszék vizsgálatot tartson. Szembeszökő igazságtalanság volna, ha egy tanítót azért büntetnék, mert igazat írt. Ha ez a dolog vele történik, ő kéri a fegyelmet, szeretné látni, ki ítéli el. Indítványozza, hogy ne is tárgyalják tovább a dolgot.

Dr. Thury László elnök nem vindikál magának jogot, hogy fegyelmet indítson, hanem

az iskolaszék bírálja el a kérdést. A cikkben foglaltak igazak, de itt egy tanítónak az iskolához való viszonyáról van szó; pellengére állítani nem szabad a községi iskolát.

Esután az iskolaszék 4 szóval 3 ellen kimondotta, hogy fegyelmi vétséget nem lát fenforogni s így a kérdést leveszi a napirendről.

UJDONSÁGOK.

Előfizetési felhívás.

Válságos idöket élünk ismét. Nem kerestük, a helyzet hozta magával. De ha benne vagyunk, meg kell állanunk a helyünket s készreszünk kell a súlyos helyzetből való kibontakozást.

Erős meggyőződés, következetesség, az utak és eszközök higgadt megválasztása nélkül lehetetlenség a kibonyolítás. Mindezeket pedig csak az választhatja ki helyesen, akinek szilárd alapul szolgál a magyar nemzet fejlődéséhez való bizalom.

Fejődnünk, erősödnünk csak azon az uton lehet, a melyet ezer év hagyományai jelöltek ki s a melyet két szóval jelölhetünk meg: keresztény Magyarország.

Ez a zászló a mi lobogónk, ez alatt küzdünk, a győzelem rendületlen reményével.

Küzdelmünkhöz kérjük tovább is a közönség fokozott támogatását. Lapunk pártolása, lapunk terjesztése, azoknak az eszméknek a propagálása, melyeket büszkén hirdetünk.

Kérjük az új negyedév elején új előfizetők toborzását — s a régi hátralékok bekulódását. Ha valamit, akkor a sajtót első sorban kell tettekkkel támogatni.

Lapunk előfizetési árai a következők:

Előfizetési árak:

A kiadóhivatalban átveve:

Egész évre . . . . . 16 kor
Negyedévre . . . . . 4 . .

Helyben házhoz hordva:

Egész évre . . . . . 20 kor.
Negyedévre . . . . . 5 . .

Vidékre postán szállítva:

Egész évre . . . . . 24 kor.
Negyed évre . . . . . 6 . .

A „TISZÁNTÚL” szerkesztősége és kiadóhivatala.

* Október hatodika a jogakadémián. Az aradi 13 vértanu halálának 60 éves évfordulóján az akadémiáz ifjuságának olvasókörre nagyszabású ünnepélyt rendez a városháza dísztermében. A program a következő:

1. Himnusz.
2. Elnöki megnyitó (verses próló), tartja Vessy Kálmán olvasókör elnök.
3. Október 6. szaválja Tóth Elek a Sziglieti-színház tagja.
4. Ünnepi beszéd. tartja Hodossy Márton joghallgató.
5. Kuruc nóták. Éneklik cigányzenekar kísérete mellett Tisza L. Karola és Kassay Károly a Sziglieti-színház tagjai.
6. Alkalmi óda, irta és előadja Danka Ákos hírlapíró.
7. Vonós négyes, játszik Mexei Zsigmond, Morvin József, Mihály Andor és Eimkorn József joghallgatók.
8. Szózat.

E fényes műsor nagyszámú közönséget fog vonzani az ünnepélyre s épp ezért tartották

szükségesnek a városháza termében megtartani. Az ünnepély délután 5 órakor kezdődik. Az ifjuság falragaszokon is hirdeti az ünnepély helyét és időjét s ez uton is meghívja Nagyvárad város hazafias közönségét az ünnepélyre.

* Magyar ünnep Rómában. A magyar szent korona- emlék felavatására október 11-én induló zárandoklat nagyot nyert fontosságban azzal, hogy őfelsége a király, mint a szent korona viselője Szécheny Miklós gróf osztrák-magyar nagykövetet megbizta, hogy az ünnepségen a koronát képviselje. A kabinetiroda ma közölte ezen fontos rendelkezést az ünnepség rendezőségével. A felavató zárandoklatot Széchenyi Miklós gróf győri és Boromissza Tibor szatmári püspökök vezetik s azon közéletünk több kitűnősége vesz részt. Az ünnepség sikere kívánja, hogy azon minél többen vegyenek részt és önálló nemzeti voltunkról ezzel is vallomást tegyenek. Erre való tekintettel a rendezőség kéri az érdeklődőket, hogy jelentkezéseikkel szívesen, melyet még október 5-ig megtehetnek. A teljes uti- és ellátási költségek: I. oszt. 270 korona, II. oszt.: 220 korona, III. oszt. 150 korona. Részletes programot készségesen és portafordultával küld az Országos Katolikus Szövetség (Budapest, IV. Ferenciek tere 7.)

* A Melocco-cég újabb ajánlata.

Az új villamosműépítésénél, mint említettük, a Melocco cég által készített vizgyűjtő betoncsöveket a szakbizottság rossznak találta s nem engedte lefektetni. A városi tanács tegnap foglalkozott ezzel a kérdéssel, azonban Gerő Áron főkapitány felszólalására akként határozott, hogy bevárja, míg a szakbizottság jelentése a rossznak talált csövekről beérkezik a tácaéhoz. A Melocco-cég megbizotta különben tegnap megjelent a főmérnöknel, beismerte, hogy a csövek tényleg rosszak, azonban, hogy a vízműtelep üzeme késedelmet ne szenvedjen, azon proposíciót tette, hogy engedje meg a tanács, miszerint a már megásott 300 méter hosszú vizgyűjtő mederbe vas vagy kőanyag csöveket rakhasson le s így a telep üzeme megkezdheti. Ez a műalkat 3 hét alatt elkészül s a 300 méter hosszú vizgyűjtő galleria elég vizet ad a városnak. A további 600 méter galleriát azután a jövő tavasszal elkészíti a cég. A főmérnök ezt a megoldást helyesli s annak elfogadását ajánlja.

* Az új postapalota továbbépítése.

A nagyvárad posta-távirda igazgatóság palotájának egy része már a befejezéshez közeledik. Az óriási két emeletes épület csak egy része annak a hatalmas épülettömbnek, amelyet a postakincstár Nagyváradon épít. A palota Ur-utcai részét a jövő évben építik s erre most tartották meg az árlejtést. A főmunkálatokat, a föld, kőműves és elhelyező munkákat Reisinger József építész nyerte el, míg a többi szakmunkákat a Malocco cég, Beck Sámuel erdőbényei kőfaragó, Rella N. budapesti vasbeton vállalkozó, Hatschek Lajos budapesti eternit palafedő, Goldberger Lajos bádógos, Vicsay Testvérek lakatos, Winkler Izidor szobafestő, Deutsch K. I. üveges, Korányi és Fröhlich bpesti redőny gyáros, Elsinger M. budapesti linoleumburkoló és Petheő Zsigmond mázózó iparosok és vállalkozók nyerték el.

* Mikor lesz a szűret? A nagyvárad hegyközségi birtokosság tolyó évi rendező ülése közgyűlése megtartására határidőül folyó évi október hó 3-ik napjának d. e. 11 órájára tüzetett ki. Felkérem a t. szűretbirtokosokat, hogy ezen a városház bizottsági termében tartandó közgyűlésre, melynek tárgya a folyó évi általános szűretelési határidő megállapítása lesz, megjelenni sziveskedjenek. Nagyvárad, 1909. szept.

tember hó 24-én. Elnöki megbízásból Bordé Ferenc. vál. jegyző.

* **Vasutas nap.** A tegnapi nap nem igen kedvezett a vasutas napnak. A déli korszó ugyan elég szép eredménnyel kecsegtet, azonban a délutánt elrontotta az eső. Az urnák a szokásos helyeken voltak felállítva. Az álló urnák azonban nem igen jövedelmeztek. Annál többet adakoztak a mozgóurnákba, no természetesen ellenálthatatlan tulajdonsaik kedvéért. A Bémer-téren nagyban buzgózkodott *Bityka* Lajosné, *Szentlélek* Kálmáné, mellettük igen szép eredményt ért el *Zsigmondy* Aranka, aki perselylyel kezében a Bémer-téri kereskedőket járta sorba. A gyűjtés főhelye a pályaudvar volt. Itt nagy buzgalmat fejtettek ki *Bagossy* Béláné, *Pogány* Lajosné, *Rónay* Árpádné, *Csengey* Bóláné uraók. A déli korszón azt az eredményt amit *Zsigmondy* ért el a Bémer-téren, azt érte el *Rónay* Margitka, aki elől senki se mehetnek meg vámolatlanul. Különbösen nagy buzgalommal teljesítették a gyűjtést *Bagossy* Olga, *Könczessy* Piike, *Vértessy*, valamint a *Krupinszky*-nővérek is, akik perselylyel kezükben valóságos hadjáratot intéztek a pénztárcák tartama ellen. A gyűjtés eredményét ma fogják összeszámolni. Ma még tart a gyűjtés.

* **Az ipariskolai bizottság ülése.** Nagyváradi város iparoktatási bizottsága holnap, október 2-án, szombaton délután 5 órakor ülést tart, amelyen a tanítók választása kerül napirendre.

* **Thaly Kálmán temetése.** Tegnap délután kísérték örök nyugalomra *Thaly* Kálmánt az elhunyt képviselőt Pozsonyban. A temetésen az ország minden részéből voltak jelen, akik koszorukat helyezték az elhunyt koporsójára.

* **Tűzoltóság a gyárakban.** A rendőrség, a tűzoltóparanosok és a kerületi kézművespró körbejöttével a helybeli gyárakban tűzrendészeti vizsgálatot tartanak már tíz nap óta. A vizsgálatoknál azon megdöbbentő tapasztalatot szereztek, hogy a tűzesapok, tömlők stb. megvannak ugyan a gyárakban, de olyan siralmas állapotban, hogy egy tűz alkalmával nem lehetne azokat használni, azonkívül a gyárszemélyzet egyáltalában nem ért a tűzoltószerek használatához. Mint halljuk, a gyárosok között mozgalom indult meg, hogy okulva a tapasztalatokon, minden gyárban gyári tűzoltóságot létesítsenek s ezeket *Gráczner* Lajos tűzoltóparanosok oktatták ki a tűzoltásban s a szerelvények kezelésében.

* **Agyonlőtte magát, mert nem lehetett iparos.** Könnyelmű meggondolatlanossággal dobta el magát tegnap reggel az életét egy belényesi 16 éves fiatal ember. *Halmassán* János szorgalmas, törekvő ifju, egyik ottani gazdálkodónak gyermeke már kora gyermekkorában elhatározta, hogy az iparos pályára lép. E szándékában szülei mindenáron meg akarták akadályozni és a gazdálkodásba vették be. Majd mikor a fiatal gyermekember a gazdálkodáshoz egyáltalán semmitéle hajlandóságot nem mutatott, kerülnök akarták adni. Tegnap reggel *Halmassán* Jánost a fivére, aki az ottani hegyeken őr szolgálati fegyverét testvérének adta oda, hogy tartsa meg a szokásos járatot. *Halmassán* János felvéve a fegyvert, el is indult a hegyek közé. Alig kanyarodott be egy fordulónál, amikor lövés hangzott el s ő élettelenül rogyott a szőlők tövébe. Fivére nyomban oda futott, azonban ekkora már meghalt *Halmassán* János. A hullát ma fogják eltemetni.

* **Telefon 897.** Az őszi idény közeledtével van szerencsénk a n. é. vevőközönség b. figyelmét felhívni ujonnan berendezett és megnagyobbított üzletünkre, melyben berlini és párisi divat tudósítások alapján ugy a női felöltőknel, mint a szövet és fehérnemű osztálynál a legszebb és legfinomabb áruk vannak raktárom. Mérték után megrendeléseket jutányosan eszközölünk. Tisztelettel *Klein Géza* és *Ödön Nagyváradi Rákóczi-ut 2.*

TANÜGY.

Az iskolaszék ülése.

Nagyváradi város községi iskolaszéke tegnap délután ülést tartott dr *Thury* László elnöklete alatt, amelyen több érdekesebb kérdést tárgyaltak.

Az elnöki jelentés a többek között azon javaslatot tette, hogy tekintve, miszerint az őrutcai elemi leányiskola III. osztályába 80-nál több gyermek iratkozott be s parallel osztály felállítására sem tanterem, sem tanerő nincs, a 27 tanulóval bíró VI. osztályt utalják át a csak 2 tanulóval bíró állami iskolai VI. osztályba s az így megszűnt őrutcai községi VI. osztály tanteremének a tanítóknak felhasználásával parallel III. osztály létesítsék fel.

Többek hozzászólása után akként határoztak, hogy a községi iskola III. osztályából a feles számú növendékeket utalják át az állami iskola III. osztályába.

Gábel Jakab figyelmébe ajánlotta az elnöknek, hogy ha kiegészítő tanerőre lesz szükség, egyik tanítónő és tanító ársvját alkalmazza. Ez mintegy erkölcsi kötelessége a városnak. Az elnökségre bízták, hogy ha tanerőre lesz szükség, igazságosan és méltányosan töltsék be a kiegészítő helyet.

Recht Bauer Zsófia, polg. leányiskolai igazgatónő hosszabb szabadsága folytán egy kiegészítő tanerő alkalmazása vált szükségessé a tanórák ellátására.

Az iskolaszék az ideiglenes alkalmazásra első sorban *Krucsó* Margit megfelelő képesítéssel bíró tanítónőt jelölte ki.

Egyéb apróbb ügyek, valamint *Bodnár* János ügyének elintézése után este 5 órakor az ülés véget ért.

△ **A főigazgató megbízatása.** A m. kir. vallás- és közoktatási miniszter dr *Vass* Bertalan nagyváradi tankerületi főigazgatót megbízta, hogy a Lékési és Békéscsabai felekezeti középiskolákon az állami felügyeletet gyakorolja s azokat a törvényszabta módon látogassa meg.

△ **A nagyszalontai polgári leányiskola sorsa.** Megirtuk annak idején, hogy a nagyszalontai polgári leányiskola vitás helyzetbe került, amennyiben sem a község nem akarja átvenni, sem pedig az iskola jelenlegi fenntartója a Polgári kör nem akarja az előírások szerint felszerelni. A miniszter e miatt utasította a községet, hogy rövid időn belül iskolát állítson fel. A közigazgatási bizottság erre kötelezte a községet, hogy a polgári iskolát már az 1910—1911. tanévre építtesse fel. A közigazgatási bizottság eme határozatával legutóbb foglalkozott a nagyszalontai képviselő testület. A képviselő testületi ülésen a határozatot önkényesnek mondták s elhatározták annak a megfélebbezését. A képviselő testület a felebbezést azzal indokolja, hogy a község jelenleg nincs olyan helyzetben, hogy a nagy költségeket igénylő iskolát 1910-re feltudja építeni. A községnek jelenleg egymillió száz-tizezer korona adóssága van, melyre még a pótdadók is levannak kötve. A közelben pedig járási bírósági épületet is teljesen ujonnan kell építeni. De ha volna is a községnek pénze, még

az esetben sem tudná oly rövid idő alatt teljesíteni a közigazgatási bizottság határozatát. A felebbezésben bérlik a minisztert, hogy tekintettel a község szorult anyagi helyzetére, az iskola építési határidejét tíz évvel tolja ki. A felebbezéssel egyidejűleg memorandumot is készített a képviselő testület. E memorandumban arra kéri a vallás és közoktatásügyi minisztert, hogy a jelenlegi polgári iskola fenntartásához járulni hozzá, esetleg teljesen vegye állami kezelés alá. A memorandumot küldöttségileg fogják a miniszterhez juttatni.

SZINHÁZ.

Heti műsor.

Péntek: Liliom.

Szombat: Liliom.

Vasárnap d. u. Ne hagyj magad Schlézinger; este: Nebántsvirág.

Nebántsvirág. Polgár *Mariska* második fellépte iránt igazán lázas érdeklődést tanúsít a publikum. A debut nagy sikere méltán keltette föl a színházkedvelők figyelmét a színpadnak új tüneménye felé. Polgár *Mariska* oly művészi erővel, rátermettséggel lépett a közönség elé, hogy valósággal frappirozta mindenkiket. A *Nebántsvirág* újabb előadásával tehát valóban a közkívánatnak tesz eleget a direktió.

EGYESÜLETEK.

(**Jóváhagyott alapszabályok.** *A margitai műkedvelők* együletének alapszabályait a m. kir. belügyminisztérium jóváhagyta és látározta.)

Z E N E.

Hangverseny-szezon. A zenekedvelők társaságának hat téli hangversenyére eddig a következők váltottak maguk s részben családjaik számára bérletjegyet.

Dr *Adorján* Ármán, dr *Agoston* Péter, dr *Balla* Vilmos, dr *Barta* Andor, dr *Berkovits* René, dr *Békéfy* Gyula, dr *Bgdán* Jenő, *Balogh* Vilmos, *Bognár* Sándor, dr *Békéfy* Sándor, dr *Bundala* Mihály, *Bunyitay* Vince, *Balogh* Kálmán, *Breider* Lajos, *Breider* Erzsé, *Balogh* Mihály, *Beleznay* Antal, *Bodó* Pál, *Csanak* Jenő, *Csanak* Jenőné, *Darvas* Imre, dr *Dénes* Sándor, *Diósi* Lajos, dr *Dukasz* István, dr *Demetrovits* Elek, dr *Döry* István, dr *Edelmann* Menyhért, dr *Erdős* Adolf, *Erős* Rezső, *Fényes* Manoné, dr *Fisch* Áron, dr *Fráter* Imre, dr *Fráter* Imre, dr *Fráter* Imréné, dr *Fráter* Pálné, *Fetser* Antal püspök, dr *Fenyő* Sándor, dr *Gergely* Dávid, dr *Grósz* Menyhért, dr *Gyémánt* Jenő, *Glatz* Antal, *Gabrielly* Lajos, *Grócz* Béla, *Grünzweig* Artur, dr *Gyöngyössi* Istvánné, dr *Hamary* Klára, *Hlatky* Endréné, *Huzella* Gyula, özv. *Harrach* Józsefné, dr *Hoványi* Gyula, dr *Hoványi* Géza, *Incze* Lipót, *Jelentsik* Margit, *Jantsovits* Jenő, dr *Kabos* Béláné, dr *Kis* Döme, dr *Kis* Géza, *Kirshner* Erzsike, dr *Kovács* Bertalan, dr *Kovács* Zsigmond, dr *Kornstein* Lajosné, dr *Karácsonyi* János, *Kálosi* Béla, *Keszthelyi* Zoltán, *Köszeghy* József, dr *Krüger* Jenő, *Kemény* Nándor, *Kornstein* Hermann, *Király* József, *Lakatos* Józsefné, *Lukács* Józsefné, br. *Luzsenszky* Lenke, br. *Luzsenszky* Etelka, *Lédig* Árpádné, dr *Lánczy* József, *Lessner* Alfrédné, dr *Lányi* József püspök, *Löwy* Mór, dr *Lestyán* Endre, *Linberger* Györgyné, dr *Matolay* Károly, *Markovits* Sándor, dr *Mártonffy* Mareel, dr *Meer* Samu, *Mezey* Mihály, *Mezey* Ödön, dr *Mihelfy* Lajos, *Mihelfy* Pálné, dr *Moskovits* József, *Moskovits* Miksa, *Miskolczy* Barnabás, *Miskolczy* Ferenc, *Makai* József, *Moskovits* Miklós, *Naményi* Zsigmondné, dr

Nemes Aron, dr Némethy Gyula, Olasz Elemér, Országfi Antal, Pallay Lajos, Palánkay K. né Peczauer József, Paczkó Aladárné, Popper Akos, özv. Polgár Gyuláné, Pohl Jenő, dr Rácz Ödön, Révész Sámuel, dr Rezső Mór, Rosenberg Izsó, dr Radu Demeter, Ránffy György, Rimler Károly, Róth M. utóda, Rimanóczy Béla, dr Sarkady Lajos, Sándor László, Schwartz Jakab, Schwartz Ferencné, dr, Schwartz Illésné, Schmiedt Oberstleutnant, Schmidt J., Sebesta Ottokár, Szántó M. Mórné, Szalai Stefánia, Székely Sándor, Szmazenka Ernő, dr Spitzer Márton, Sonnenfeld Adolf, Sonnenfeld J. né, Schönfeld Lajos, dr Schweiger Ede, Sztaniszlavszky Adolf, Szondi Vilmos, dr Stummer Károly, Schönberg Armin, dr Stern Ödön, özv. Steiner Arminé, Schwartz Ferenc, dr Sámson Márton, Szécheny Jenő, Spett Gyula, dr Szőlősi Ernő, dr Szentkereszty Zsigmond, dr Schwartz István, Sarkadi Dániel, Schlauch Jozefin, Udvardi Ödön, Ullmann Sándor, Tatár Balázs, Thury Kálmán, Vadász Albertné, dr Várnay Ferenc, Varró Domokos, dr Veinstock Armin, Veisz Géza, Verner Kálmáné, Wertheimstein Henrik, dr Wallner Ödön, dr Várady Zsigmond, Vidovits Béla, dr Váli Péter, dr Valdmann Béla, Zatureczky István.

TÁVIRATOK.

A portugál király magyar főhercegnőt vesz el.

London, szept. 30. Londonból jelentik nekünk: az itteni udvari körökben az a hír van elterjedve, hogy Manuel portugál király a jövő évben egy gazdag magyar királyi hercegnővel jegyet fog váltani.

Heltai Bélát letartóztatták.

Budapest, szept. 30. Heltai Bélát a Tulipán szövetség titkárát a rendőrség letartóztatta és az ügyészségre kísérte. A titkári család és sikkasztás miatt tartóztatták le.

Körözött igazgatók.

Budapest, szept. 30. A fővárosi rendőrség körözvényt adott ki Kabos Dezső és Benevicsy István gazdasági takarékpénztári igazgatók ellen. Az igazgatók meghamisították az üzleti könyveket, sikkasztották az óvadékokat. A kár 20 ezer korona.

KÖZGAZDASÁG.

Budapesti tőzsdetudósítások.

A gabonatőzsde határidői.

Budapest, szeptember 30.

— Délután 4 órakor. —

Buza május 1909. 50 kilogrammonként	14.35
Buza októberre	13.97
Buza ápr.	11.80
Rozs okt.	10.29
Zab májusra	—
Zab októberre	7.78
Tengeri máj. 1909.	7.86
Tengeri jul.	8.05
Tengeri májusra 1910.	7.24

Értékdőzsde.

— Délután 4 órakor. —

Osztrák hitelbank részvény	634.—
Osztrák magyar államvasuti részvény	736.75

Lezámitoló bank	482.—
Rimamurányi	572.—
Osztrák-m. államvasuti részv.	697.50
Közuti vasut	552.—
Városi villamos vasut	289.—

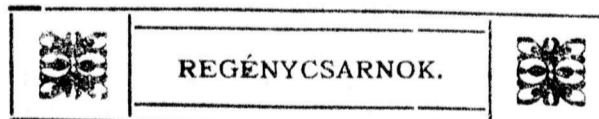
Hivatalos árfolyamok.

A budapesti áru- és értéktőzsde 1909. szept. 29.	
Magyar arany járadék 4 száz.	111.50
Magyar koronajáradék 4 száz.	93.25
Magyar koronajáradék	82.75
Magyar földéherment. kötvény 4. sz.	240.—
Horvát-szlavon földéherment. kötvény	95.50
Osztrák járadék papírban	136.—
Osztrák járadék ezüstben	135.—
Osztrák járadék aranyban	97.25
Osztrák korona járadék	99.—
1860. osztr. államsorsjegyek	116.50
Osztrák magyar bankrészvény	197.50
Magyar hitelbank-részvény	130.25
Osztrák hitelbank-részvény	730.—
Magyar hitelrészvény	748.—
London vista	631.50
Páris vista	689.50
20 frankos (Napoleon)der)	19.02
Német birodalmi márka	117.56
20 márkás arany	23.51
Magyar nyerevény sorsjegy kölcsön	33.90
Tisza-szab. és szegedi sorsjegy kölcsön	90.40

— **Budapesti őszi luxussóvásár.** Budapestben a Tattersall-telepen október 2-án megnyíló negyvenharmadik őszi luxussóvásár iránt igen nagy az érdeklődés. Bejelentetett 8 drb. négyes fogat; 86 hintós kettős fogat, 7 hintós egyes fogat, 8 jukker kettős fogat, 9 jukker egyes fogat, 54 hátsó ló és 20 hátsó és hamos ló. A nagy gondal összeállított katalógus, mely 126 bejelentőtől 456 lónak részletes leírását tartalmazza, a budapesti Tattersall titkárságánál megrendelhető. Általában október hónapban igen mozgas napok lesznek a Tattersallban. Október 7-én lesz az állami ménék bemutatása, 8 és 9-én a számfelveti ménék árverése; 12, 13 és 14-én tartják meg a harmincadik mérelő kiállítását, melyre a bejelentések még mindig tolnak s mely iránt élénk érdeklődés nyilvánult meg a külföldön is.

Igazságszolgáltatás.

§ **Elnapolt esküdtszéki tárgyalás.** Nagy érdeklődés előzte meg a tegnapi kitűzött esküdtszéki tárgyalást, melyen Russu Sírán János a Jobággia szerzőjének ügye került volna szőnyegre. A vádlott azonban nem jelent meg a tárgyaláson, mit ez alapon bizonytalan időre elnapoltak.

REGÉNYCSARNOK.

HUSSON ORVOS.

REGÉNY

Írta: Charles Masset.

Fordította: Sz. I.

(Folytatás.)

42

— Minek a szabódás? — válaszolá a leány és szempillái alól gúnyos pillantást vetett az ifjura. A marquis majd vigasztalódik és elcsevegi az időt Ambroisinenal. Maradjon! Atyám el lesz ragadtatva és mi kedvünk szerint nevetünk anélkül, hogy Briuelles ur sanyaru képe kedvünket szegné.

Alig hagyta abba a beszédet, midőn hirtelen kihuzta ujjait a téstárból.

— Elreledtem lehozni a gyűrűmet. — kiáltá. Jó hogy eszembe jutott!... Doctor, ha nem tel, hogy belisztezi magát, huzza le szépen

az ujjamról. S oda nyujtotta neki betéscsúszott kis kezeit; Lőrinc felője hajolt és megfogta a kéz csuklóját, hogy lehuzza a smaragdos ragyogó gyűrűt. A leány kacagva nézte az ügyetlenkedést. Berta ugy látszik, eltalálta a gondolatot, mert élénken visszahuzta ujját, le-sütötte szeméit és folytatta a dagasztást.

— Köszönöm! mondá; tegye le oda, távol a sodródeszkától. Nem akarom a rege újundér módjára a gyűrűt a téstába ejteni... A királyfi nem reggelizik velünk.

— Nem, mondá Lőrinc íélig tréfásan, félig komolyan, mert elutazott ma reggel La Chaladeba.

A leány telemelte fejét s elkomorodott, szeméivel a beszélőre tekintett.

— Kiról beszél ön? — kérdé.

— Saint-Marie de Briuellesről, válaszolá az ifju merészen,

A leány vállat vont és folytatta a munkát. — Ó!... Ha a lepényszületben ő találná meg a gyűrűmet, inkább meglojtaná magát; semhogy hozzá merjen nyulni.

— Es mégis, hebegé Lőrinc, én azt hittem... It megállott Fontenille kisasszony ssigoru tekintete miatt.

— Nos, mit hitt ön?

— Talán kiméletlenséget követek el, midőn másnak dolgába avatkozom, de nekem ugy mondták, hogy Sainte-Marie önt nélkül akarja venni.

A leány kezébe vette sodrófáját és váasz helyett elkezdte lapítani a megkeményedett téstát. Semmi nesz se hallatszott; csak a sodrófa tompa ütése és odább a kemence sus-torgása.

— Annyi bizonyos, kezdé egyszerre Berta kisasszony, sodrófáját telemelve, annyi bizonyos, hogy Briuelles ur háromszoros zár alatt tartja óhaját, mert én semmi effélet sem vettem rajta észre.

— Talán van varázs-szó, melyivel a háromszoros zárt fel lehetne nyitni! — mondá Lőrinc nevetve.

A leány a lepényszűtő serpenyő után nyúlt, mialatt fogai közt mormogá:

(Folyt. köv.)

Dr. VÖSKÖS GYULA.

Apró hirdetések

Minden szó 4 fillér. Vastagabb betűből 3 fillér

A legkisebb hirdetés 40 fillér

Apró hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban: Szégyi

— Dezső-utca 5. sz. alatt. Telefon szám 263. —

Kepes Elek

orvosi kötszerész és keztűs, Nagyvárad, Sas-száloda. (Passage.) Készíték saját műhelyemben a legkomplikáltabb sérvekre kitűző sérvkötőket továbbá haskötőket, gummi harisnyákat, egyenes tartókat, betegápolási cikkeket és minden e szakmába vágó munkákai legújtanosabb árban, jótállás mellett. — Szarvasbőr-lepedőket és vánkösöket, valamint mindennemű másféle szarvasbőr-munkákat is készitek a legjobb kivitelben.

Petheő Zsigmond

Nagyvárad, Uri-utca 29. Elvállal mindennemű olaj- és mosható (vizálló) festést épület és butormunkát, homlokzatok, fűzőszobák, könyvek stb. zomancozá-

sát, valamint mindennemű ércfényező munkát, ugyanint fűrdőkádák, mosdók, csillárok, vasbutorok (égetett) hevíttet készítését. — Telefon 875.

Oklveles tanítónő

órákat ad iskolai tanügyakból elemi vagy polgári iskolás leányoknak. Ugy-szintén elvállal zongora vagy hegedű órákat is saját lakásán vagy házhöz járva. Bővebbet a kiadóhivatalban.

Legszebb

kivitelű nyomtatványokat a Szent László-nyomda készít. Nagyvárad, Szégyi Dezső-utca.

MOSKOVITS

anatomiai cipők a legjobbak.

A Biharmegyei Takarék pénztár

zálogháza
e hó folyamán
árverést tart.

Kéretnek a felek zálogjegyeik rendezésére.

Kecskeméthy István

etterme, sörcsarnoka, kavéháza, legszebb
kerthelyisége NAGYVÁRAD, KERT-UTCA.

Naponta frissen csapolt sör, saját termésű
:: tisztán kezelt hegyi borok ::

Társas ebédek, vacsorák, vagy lakomák
étlap szerint, vagy megállapított árak mel-
:: lett elfogadtatnak. ::

Abonensek elfogadtatnak mérsékelt árak
:: mellett ::

*Egyben van szerencsém a vidéki
utazó közönség szives figyelmét
felhívni, hogy vendég szobáimat
ujjonnan berendeztem és tisztán-
artására különös gondot fordítok.
Ugyiszintén a szállóhely olcsó
ár mellett szives rendelkezésre áll.*

*Hol szórakozunk esténként? csak is a
NEMZETI SZALLODA hívős és kel-
lemes kerthelyiségében, hol minden este
mozgófénykép előadások tartatnak ci-
gány zene mellett. Minden második
nap teljesen új műsor.*

Számos látogatást kér tisztelettel

KECSKEMÉTHY ISTVÁN

a Nemzeti Szálloda bérlője.

Meghívás.

A „Mezőgyáni Kisbirtokosok és
Földmivelők Földbérleti szövetsége”
alapszabályai 24 §-a szerint a

rendes évi közgyűlését

1909. október 10. napján (délután 3 órakor)
fogja megtartani a „Mezőgyáni Olvasó Egylet”
nagytermében (Templom-u. 84. sz.), melyre a
szövetségi tagokat alapszabályaink 26. § a
értelmében meghívom.

TÁRGYSOROZAT:

1. Mult évi üzleteredményről szóló igazgatósági
és felügyelőbizottsági jelentés tárgyalása.
2. 1908—1909. üzletéről való zárszámadások
megvizsgálása és elfogadása s a pénztárnok felmentése.
3. Mérleg megállapítása.
4. A veszteség mikénti fedezéséről határozat.
5. Az igazgatóság és a felügyelő-bizottság ré-
szére a felmentvény megadása.
6. Pénztárnok választása.
7. Felügyelőbizottság választása.
8. Szarka Imre felebbezésének tárgyalása.
9. Esetleges indítványok.

1909. év szeptember 30-án a tagok száma 81
üzletrészeinek számra pedig 175 volt.

Az igazgatóság által készített, s felállított és a
felügyelőbizottság által megvizsgált és elfogadott évi
mérleg és üzleteredmény számla a község házában ki-
függosztatott és bárki által megtekinthető.

Mezőgyán, 1909. október 1.

R. Deák János,
igazg. elnök.

«MAGYAR TAKARÉKSZÖVETKEZET»

NAGYVÁRAD.

**Fekete Sas Palota, a «Magyar Bank»
helyiségében.**

1909. július 1-én nyílik meg a harmadik
évtársulat, mely három évig tart. A be-
lépő tag hetenkint 20 fillért fizet be egy
üzletrész után.

Az első és második évtársulatban
12.000 üzletrész van jegyezve.

A három év eltelté után a tag a be-
fizetett tőkét és a ráeső nyereségyrészt
kézpénzben megkapja.

A szövetség tagjai kezes nélkül kap-
nak kölcsönt.

Befizetett összegük négyötöd részét
bármikor kivethetik.

Hirdetések

felvételnek
a kiadóhivatalban.

Mustra koczák

= miskarolatlan 2—3 évesek =

kerestetnek

Nagys. Rónay Mihály,

gazdasági intézősége

szent-mária-liget. u. p. TEMESSÁGH.

Belépési felhívás

a VII évtársulatba.

A Belvárosi Takarékpénztár kebelében
Nagyváradon alakult **Belvárosi Takarék és Hitelszövetkezet** július else-
jén 7-ik évtársulata megnvilt. Mindenki
tetszésszerinti számban jegyezhet üzlet-
részeket s minden üzletrész után heten-
ként 20 fillér fiz-tendő, melynek összege
a három év elteltével a felmerülendő ha-
szonnal együtt fog ez üzletrészeseknek
visszafizettetni.

A szövetség célja a takarékoságot
előmozdítani s a tagok hiteligényeit ki-
elégíteni. Szövetkezetünk tehát amellet,
hogy a *takarékosság ügyét szolgálja*,
tagjainak betéteik négyötöd része erejéig
kölcsönt is nyújt

Vidéki tagok a heti befizetéseket pos-
tai befizetési — lapok után teljesítetik.

Felvételi díj üzletrészonként 10 fillér
s az első heti befizetés után mindenki
megkapja a saját nevére kiállított betéti
könyvec-két.

Szövetkezetünk igen ti-ztelt tagjait,
valamint mindazokat, kik szövetségünk-
nek tagjai óhajtanak lenni, felkérjük,
hogy a felvétel iránt intézeti helyiségünk-
ben (Rákóczi-ut Barts, Óvári palota) bár-
mikor jelentkezni sziveskedjenek.

A Belvárosi Takaré-
k és Hitelszövetkezet
igazgatósága.

Telefon 921.

**Uj üzlet.
Uj áruk.**

Telefon 921.

Női és gyermek felöltők, blousok, pongyolák,
kész leányka ruhák, női kosztümök és
aljak. Struc és marabu boák, legnagyobb
raktár valódi szörme árukban. Szolid ki-
szolgálás. Vétel kényszer nincs, Hallatlan
:: :: olcsó szabott árak. :: ::

Vidékre küldünk választékot.

Balog
és
Berkes
női és gyermekfelöltők áruháza
Nagyvárad

Zöldfa-utca 9. szám.
(a Zöldfával szemben)

Hirdetmény!

Tisztelettel fölhívjuk a t. közönség figyelmét, hogy detail tűzifa osztályunk nagyváradai fatelepéről házhoz szállítva is árusítja I-ső II-od és III-ad osztályu kitünő minőségű tűzifánkat és elfogad két métertől felfelé bármilyen mennyiségű megrendelést.

Az ár, minőség és megrendelt mennyiségek pontos kiszolgálása tekintetében a legszolidabb üzleti elvek vezetnek bennünket.

Elfogadunk rendeléseket későbbi szállításokra is tetszés szerinti beosztással s ajánljuk is, hogy a téli szükségletek biztosítására a rendelések mielőbb feladassanak, mert az általános waggon hiány később a tűzifát is megdrágíthatja.

A rendelések feladhatók: Elesdi Erdőipar R. T. központi irodájában, Uri-utca 3. Telefon 814., avagy Fried és Társánál. Telefonszám 914.

Kiváló tisztelettel

Elesdi Erdőipar R. T.